

BÖJTI GÁBOR

A táplálék útja

– Szarok rá!

Kálmán láthatóan dühbe gurult: üres korsóját egyre hangosabban csapkodta a kocsma kopott viaszosvászonnal borított asztalához. Az enyém csak azért nem járt táncot a sárgás létől foltos mintákon, mert az alján még habzott némi hűgymeleg maradék. Az álmukból felzavart részeg legyek bandákba verődve kóvályogtak a tikkasztó augusztusi kánikulában.

– Ezt ne mondd! Érted?! Így ne mondd! Már kértelek rá! Hányszor kérjelek még...

– Jó, jó. Ne pörögi be! Ints inkább a pincérnek! Mi bajod velem?

– Semmi. Tudod jól, hogy semmi. De gyűlölöm, ha ezt mondd. Ha így mondd. „Szarok rá!, Szarok rá!” Olyan előszeretettel használod bármivel kapcsolatban, mintha varázsige lenne. Pedig csupán lustaság, nem más! Vagy pedig... Ha nem ismerlek eléggé, szívesebben mondanám, hogy: műveletlenség. – A körmére égett csikket a hamutálba passzírozta. – Mert mi a trágárság?

Kálmán várakozóan nézett rám, én meg mint egy hülyegyerek, megráztam a fejemet.

– Nos, öregem, a trágárság a mondanivaló választékos kifejezésére való képtelenség. Ebben egyetértünk, ugye? Na... Vagy mint a te esetedben, közönséges lustaság. S ez sokkal dühítőbb, mert nincs rá mentség, sem pedig ésszerű magyarázat.

– Prúd vagy, Kálmán! – most már szándékosan bosszantottam. Régi játék ez köztünk, régi, mint a barátságunk.

Ezúttal azonban későn kezdtem hozzá. Kálmán, mint már annyiszor, ismét eldöntötte, hogy nem idegesíti fel miattam magát. *(Ez lenne a barátság?)* Papírt vett elő, és miközben az erős jávai feketedohányból (Jongens-t szívott) cigarettát sodort, fel-fellillantva kioktatott:

– Először is: nem prúd, hanem álszemérmes. Másodszor pedig: nem erről van szó. Valójában te is pontosan tudod, hogy nem az úgynevezett „obszcén”, „trágár”, vagy mondjuk így: „disznó” kifejezések használata ellen ágalok. Ezt már nemegyszer megbeszéltük. Bizonyos helyzetekben, amikor „A kakas csípje meg!” igencsak nevetésige lenne... – rágyújtott, mélyen leszívta, majd a színét vesztett füstöt hanyagul kiengedte az orrán. *(Kedvenc íróim szerint a szájból jövő füst kék, a tüdőt is megjáró azonban megfakul; talán azért, mert közel jár az emberek szívéhez.)* –, egy „Bázmeg!”-nél nincs, mi jobban kifejezné a lényegét. De ismétlem: csak bizonyos helyzetekben. Tölteléként, vagy ami még rosszabb: vagányságból, nem tudom elfogadni... Várj! Szeretném befejezni. Tudom, hogy mit akarsz mondani...

Ezúttal tévedett, mert eszem ágában sem volt közbeszólni, Kálmán enélkül is éppen eléggé felpörgette már magát. Ilyenkor cigarettával segített magán: az izgatottságát is belesodorta a papírba, majd a feszültséget a füsttel együtt kiengedte az orrán. Talán ezért éreztem olyankor, amikor magyarázott, hogy idegesen vibrál körülötte a levegő. Ennek oldására tettem kísérletet azzal, hogy intettem a pincérnek. Kálmán azonban, aki ilyenkor se látott, se hallott, közbeszólási szándékának vélte a mozdulatomat. Most kiselőadás következik – gondoltam. – Már megint!

– Várj, kérlek! Az irodalomban évezredek hagyománya van a trágárságnak, ezt tudjuk mindketten. Csupán egyetlen példa emlékeztetőül: az annyszor emlegetett görögök „isteni” műveinek tekintélyes hányada lefordíthatatlan lenne, ha álszemérmeskednénk. De azt is pontosan tudod, sőt vallod is, hogy az irodalomban, akárcsak a mindennapok emberi érintkezésében csak akkor tűrhető meg, illetve, isten bocsássa meg nekem: *élvezhető* a trágárság, *ha szerepe van*. Ha eszköz, és nem olcsó, súlytalan írói-beszélei magamutogatás... Hát ezért nem értem ezt az örökös „Szarok rá!”-t.

Hallgattunk. Kálmán elgondolkodva dohányzott: az orrán kifújt füstöt visszazívta a száján át, majd (legalábbis én így képzelem) megforgatta a nyelvével, végül ismét útjára engedte. Láthatóan lehiggadt. Nekem viszont most már valóban rossz kedvem lett. Mindig nehezen tűrtem a kioktatást, és amit Kálmán ezúttal művelt, már-már felingerelt. Az üres korszomba bámultam; a pincérek olyanok, mint a jó hír: mindig akkor késnek, amikor a legnagyobb szükség lenne rájuk.

– Egyébként erről az egészszről egy régi barátom jutott az eszembe. – Kálmán békülékeny hangot ütött meg. Tökéletesen ismerte saját magát, és tudta, hogy a magyarázás a gyengéje, és hogy ilyenkor gyakran elragadtatja magát. – Ismered Csónaki Zsombort?

– Kit? – vakkantottam mogorván.

– Szóval nem. Kár, majd egyszer bemutatom neked. Fogalmam sincs, hogy jelenleg merre lehet. Nyughatatlan, afféle örökké úton lévő ember. Tudod, *a maradék nemzedék*... A te századfordulós kedvenceid azt mondanák rá: neuraszténias, és biztosan szeretnék. Sok mindent végigcsináltunk már együtt...

Ismét papírt vett elő, és dohányt szórt rá. Ezúttal nekem is sodort egy cigarettát. (Nagyon szerette ezt a „magasodrást”, Amszterdamban szokott rá.) Tűzet is ő adott. Miközben mélyeket szippantottam az erős jávaiból, azon tűnődtem, hogy nekem vajon miért nem mondta még sohasem azt, amit azonban mások esetében a világért sem felejtett volna el megjegyezni: „Látom, neked is csak pofád van a dohányzáshoz!” Furcsa dolog a barátság.

– Csónaki Zsomborral középiskolás koromban találkoztam először. Ismeretségünk igencsak szokatlan körülmények között kezdődött. Kényelmesen, s még annál is elégedettebben végeztem a dolgomat az iskola egyik zsebkezdőnyi helyiségében. Csend és nyugalom vett körül, a legyek halkán dűnnyögtek, szóval semmi sem zavart az ülőalkalmatosságom rendeltetésszerű használatában. Aztán hirtelen mintha felfordult volna a világ! A külső ajtót feltépte valaki, beviharzott, majd közvetlenül az én fülkém mellett jutott hasonló sorsra a bejárati nyílás. Ruhasurrogás, egy reccsenés, és aztán percekig csak a helyiség használatát jelző zajok hallatszottak. Nem tolakodóan, sokkal inkább megkönnyebbülten. Gazdájuk hallhatóan nem zavartatta magát.

Kezdett bosszantani a dolog. Ugyanis egy csapásra vége lett annak a szinte tempolomi, ha nem is áhíthatnak, inkább nyugalomnak, amely normális körülmények között az agy és a belek tekervényeit egyaránt fokozottabb működésre ingerli.

Ennek azonban vége, mérgelődtem. Ez a másik, ez a tolakodó ismeretlen, egyfolytában fészkelődik, mocorog, ami különben még elviselhető lenne, ha nem hangoskodna. De ez hangoskodik, és nem is akárhogyan! Egyre dühösebben méregettem a kettőnket elválasztó összefirkált deszkafalat (ez is megérne egy misét: a mellékhelyiség-irodalom!), és megpróbáltam elképzelni, vajon miként is nézhet ki az az undok alak.

Hirtelen, úgy fejmagasságban, egy gyermektenyérynyi résen akadt meg a szemem.

Fogalmam sem volt, hogy addig hogyan kerülhette el a figyelmet, pedig valósággal a képekre mászott az a repedés. Miért van az, ezt mondd meg nekem, hogy gyakran még az orrunkra telepedő dolgok is elkerülnek a figyelmünket?

– Szemünk nincs a dolgokra, Kálmán. A rácsodálkozást kellene megtanulnunk, mely az elmosódó kontúrokat helyreigazítaná...

– A fene se tudja...

Hallgattunk. Nekem valahogy nem tetszett az egész beszélgetés, mentem volna inkább. Kálmán azonban nem zavartatta magát.

– Nos, kérek, az a repedés egy hunyorgó, még a második pillantásra sem túl bizalomgerjesztő szemnek szolgált keretül. Igaz, így utólag az az érzésem, hogy ezt a kezdeti, nem éppen kedvező benyomást sokkal inkább a fokozódó ingerültség, mint a tényleges megfigyelés inspirálhatta.

– Te ki vagy? Szarsz? – érdeklődött a Szem. – Neked is megy?

Először arra gondoltam, hogy az efféle közönséges és trágár bizalmaskodást nem-hogy válaszra, de még csak figyelemre sem méltatom. Ám aztán, ki tudja, mitől hajtva, mégis a réshez hajoltam, és udvariasan bemutatkoztam.

– Neked is megy? – ismételte a Szem; köszönés helyett is. Majd eltűnt egy pillanatra, hogy átadja helyét a párjának.

– Nem. *Nekem* nem. *Csak úgy* itt vagyok, *jobb híján*. Óra híján. – Reméltem, hogy gúny és megvetés érződik a hangomból.

– Aha... lyukasóra – dűnnyögte nyilvánvaló csalódottsággal a Szem. – Akkor neked lényegesen könnyebb. – Mélyet sóhajtott. Megsajnáltam.

– Neked komoly? – az ingerültségem egyszerűen elmúlt, és már bántam, hogy csupán a saját bosszúságom érdekelt. – Mióta tart? Rendszeresen elővesz?

– Nem... – a Szem zavartan pislogott. – Csak bizonyos helyzetekben... De akkor aztán feltartóztathatatlanul! Akkor nincs menekvés...

– Most sem tudtad elkerülni?

– Képtelenség lett volna! – a szem gazdája váratlanul szenvedélyessé vált. – Tudod, nálam egy időben úgy volt, hogy komoly emésztési gondokkal küszködtem. Mégpedig az...

– ...egyoldalú, rendszertelen táplálkozással párosuló gyakori idegeskedés miatt! Tudom. – Döbönt csönd. A Szem eltűnt. Időbe telt, mire ismét megjelent.

– Ismersz? *Honnan* ismersz?

– Nyugi, szerintem eddig még sosem láttuk egymást! Ellenben tudok egyet-mást... és ezenkívül már magam is, pontosabban: már *magamon* is tapasztaltam, hogy az Idő nemcsak kívülről karistolja össze az embert...

Kálmán ismét verni kezdte az asztalt. A korsóm részeg táncba kezdett. Mikor a pincér végre felénk nézett, Kálmán a győzelem jelét mutatta neki. A pincér, miután eléink tette a két korsó sört, unott pófával távozott.

– Hogy ezért a vizeletért is könyörögni kelljen! – Kálmán a korsójába meredt. „Vizelet.” Ahogy ezt mondani tudta! Soha senkit nem ismertem, aki ennyire pontosan a nevén tudta volna nevezni a dolgokat.

– Akkor igyál paradicsomlevet!

– Nono... – felemelte a mutatóujját, és én egyből azt éreztem, hogy újabb előadás réme fenyeget. – Nono! A burgonya, a paprika és a paradicsom éjjel nő, és az ilyen növények egészségtelenek. Zsombor szerint „magukba szívják a sötétséget”.

– Jó, jó! Akkor hát maradjunk a sörnél. A gabonafélék kímélik a gyomrot... – mondtam, mire Kálmán elvigyorodott. – A karistolásnál tartottál.

– Igen... a karistolásnál. Azt hiszem, a barátságunkat e megállapításom döntötte el végleg. Csónaki nyelve egyszerűen megoldódott. A ritkán megértettek őszinteségével fogadott a bizalmába:

– Szóval... mit kerülgessem a dolgot éppen ezen a helyen... Nos, mint már mondtam, gondjaim voltak az emésztéssel... Tudom is én... Nem vette be a gyomrom, amit megettem... Tudja a fene... Mindegy. Arról van szó, hogy komoly gondjaim támadtak az... üritéssel. Pontosabban: annak időbeli rendszerességével. Kísérleteztem én, persze, hogy kísérleteztem vele, csakhogy többnyire eredménytelenül. S ez teljesen elkeserítette, hogy miért, azt hiszem, nem kell részleteznem... Idővel aztán az a kényszerképzetem alakult ki, hogy a *dolgot* sosem sikerül igazán befejezni. Érted? Hogy valahogy mindig félbe marad... Meg azt, hogy az a vonakodó fél mindig akkor akar kikéredz-kedni, amikor az teljesen lehetetlen: tanítási órákon, randevúk közben, távolsági buszokon...

– Victor Hugo szerint a Kígyó az emberben van: *a bele az!*

– Igen? Az Öregnek minden bizonnyal igaza lehet. Bennem ilyenkor egy nagycsaládos Laokoón küzdött a Rémmel, amely többszörösen, már-már kibogozhatatlanul csavarodott rájuk. Ugyanis meg voltam győződve arról, hogy amennyiben otthagynám a társaságot, mindenki rájönne a távozásom okára, és kinevetnének. Ez a félelem idővel aztán valóságos komplexussá nőtte ki magát. Az említett szituációkban mindig elkövetkezett egy pillanat, amikor váratlanul az eszembe ötlött: te Jóisten, mi lenne, ha éppen most jönne rám a dolog? Eltűnhetnék-e észrevétlenül? Ettől aztán kész is lettem egy pillanat alatt! Heves gyomor- és bélgörcs mart belém... a Kígyó, ahogy az említett úr mondaná... Szinte éreztem a vonaglást, a csavarodást... S ez még mindig semmi! Következett a ráadás: mi van akkor, ha nem tudom tartani, és esetleg... Hogy is mondjam? Esetleg *hangos* leszek? Uramisten! Azt nem élném túl... azt a szégyent! Többé soha, senki előtt nem állhatnék meg. Mindenki rajtam röhögne, és ujjal mutogatnának rám... Hányszor hallottam már ilyet! Az egész iskola... az ismerőseim... a csajok... Te Jóisten! S a kényszerképzetem e végső fokozata után a Kígyó kíméletlenül kezelésbe vett. Gyúrta, györmöszölte a beleimet, és feltett szándéka lehetett, hogy mindent elkövet annak érdekében, hogy ne tűrhessem hang nélkül a szenvedéseimet. A görcsök mind hevesebbek lettek, rövidke szünetek után úgy száguldottak felém, olyan megállíthatatlanul, mint egy...

– ... gyorsvonat! – ismét közbevágtam, de most érezhetően nem bánta, hogy megakasztottam a mind szenvedélyesebb, és egyre hadaróbb beszédében. Elismerően ismételte:

– Mint egy gyorsvonat. Csak száguldott felém feltartóztathatatlanul, és én úgy éreztem, képtelen vagyok úrrá lenni a gyomrom remegésén. Szegény Laokoón család! Legszívesebben felugrottam volna, semmit sem bánva, semmivel sem törődve. Csakhogy nem tehettem! Hiszen lehet, hogy éppen a székről történő felemelkedésem pillanatában, helyesebben: talán éppen *azáltal* robbanna ki belőlem a titok!

Csónaki Zsombor fájdalmasan felnyögött. Szinte láttam, ahogy megtörli izzadó homlokát. Emlékeinek pusztá felidézése is szenvedést okozott neki. Mondanom sem kell, hogy együtt éreztem vele. Kifújta magát és folytatta:

– Egyszóval: maradtam. A vonat meg csak jött... csak jött... ta-tam... ta-tam... Én voltam a sín, én voltam a talpfa... ta-tam... ta-tam... A roham tetőfokán az agyam szinte szétrobbant, a beleim helyén pedig egy élő, eleven gordiuszi csomó vonaglott! Idő és tér megszűnt körülöttem, mintha más dimenzióba kerültem volna... Olykor-olykor talán az eszméletemet is elvesztettem... – Csónaki elhallgatott.

– És most? Nem bírtad tovább? – kérdeztem csendesen.

Csónaki kényszeredetten felnevetett.

– Nem. Dehogy. Ezúttal másról van szó. – A kuncogás csak nem maradt abba. – A vonatnak vége. Az átkozottul komoly dolog volt, de ez a mostani... – a térdét csapkodta. – Szóval ez a mostani, ahhoz képest igazán csak szarakodás... Na, de ez egy újabb történet.

Csónaki elhallgatott. Papírzörgés és más jól ismert hangok jelezték, hogy újdonsült ismerősöm mivel van éppen elfoglalva. Mindez engem is hasonló tevékenységre ösztökélt. Zsombor váratlanul ismét beszélni kezdett:

– Nos, az előbb részleteztem, számodra talán neveltséges gondok idővel napi kínokká, mind elviselhetlenebb gyötrelmekké váltak. A Kígyóm fogva tartott, a szobámhoz bilincselte; minden társaságból kikoptam. Tennem kellett valamit. Abból indultam ki, hogy a gondjaim természetük szerint pszichés okokra vezethetők vissza. (Ezt az a tény is alátámasztja, hogy amint véget ért a stresszhelyzet: kicsöngettek, megérkezett a busz... stb., a gyomromban és a beleim között vibráló feszültség egy csapásra felengedett. Nagy Sándor miszlikre aprította a Kígyót, és így a mellékhelyiségben már semmire sem voltam képes.) Ebből pedig logikusan következett, hogy a már-már tarthatatlan helyzet megoldása csak erőszakkal, mégpedig *lelki* erőszakkal csikarható ki. Röviden: azt a nem is tudom, honnan, kitől származó ötletet valószínűsítem meg, amelyet magamban *Végiggondolt Táplálékútnak* szoktam nevezni. Ez egyfajta önterápia. Abból áll, hogy minden reggel, iskolába indulás előtt, elvonulok egy ehhez hasonlító helyiségbe, és a lehető legnagyobb koncentráció közepette végiggondolom a táplálék útját...

– A mit? – nem tudtam, hogy nevessek-e. Kálmán húzott egyet a söréből. A szeme jókedvűen csillogott; elégedettnek tűnt.

– Én is pontosan ezt kérdeztem. – Bólogatva törölte le a sörhabot a szájáról. A tekintete ismét a semmibe révedt. – „A mit?”, én is ezt kérdeztem.

– A táplálék útját – ismételte lassan, majdnem szótagolva Csónaki. – A meditációról hallottál, ugye? Na. Olyasféle ez is. Minden figyelmemet arra összpontosítom, hogy a körülményekhez képest a lehető legaprólékosabban magam elé képzeljem, szinte filmszerűen lássam, ahogy a megrágott falatok a nyelőcsőbe kerülnek, majd onnan a gyomorba csusszannak, és végül a belekben kötnek ki... Ahogy annak lennie kell. Ezúttal, érthető okok miatt, nem akarom részletezni. Elég annyi, hogy mára, kitartó gyakorlással a tökélyre fejlesztettem a gyógymódomat. Csupán percek kérdése az ürités. Rövid összpontosítás, és ami korábban tizenöt–húsz perc alatt is csak úgy-ahogy sikerült, ahhoz ennek ma már a töredéke is bőven elegendő. A múlté az aranyér és a bélpangás! S ahogy a költő mondaná: *„A vonat vakvágányon vesztegel...”*

– Szinte hihetetlen! Fantasztikus! – gondolhatod, hogy ennél többre hirtelenjében nem voltam képes. Szerencsére váratlanul kicsöngettek, és ez magamhoz térített. – Ez igazán lenyűgöző, de ha most már minden olyan simán megy, akkor ezúttal mi okozta ezt a nagy sietséget?

– Hogy mi? Ja! Hát éppen az, hogy most már minden olyan simán megy... – Csónaki lehúzta a tartályt.

– Mi? Nem értem!

– Azt mondtam, hogy ebben a pillanatban csöngettek ki.

– Hallottam. Milyen órád volt?

– Biológia. Érted?

– Érttem. És?

- Mit és? Feleltetek, öreg! Feleltetek! Hát ez okozta a mostani sietséget!
- Ez? Azt mondtad, hogy kigyógyítottad magadat. Nem értem. Talán nem tanultál? Miből kérdeztek?
- Hát... éppen ez az! A múltkori, ezt a mostanit megelőző órán az emberi anyagcsere-folyamatokról tanultunk...
- Miről? Éppen az anyagcseréről?!
- Pontosan. Végre, leesett! A táplálék útját kellett részletesen elemezni...
- Hallgattunk. Kálmán szívott egy utolsót a közben majdnem végigégett jávaiból, aztán a csikket a korsójába ejtette.
- Úgysem jövünk ide többet – morogta, és várakozóan rám nézett.
- De hisz ez nonszensz! – Nem tudtam, hogy káromkodjak-e vagy nevessek. – Ez nonszensz, Kálmán. Nonszensz! – mégiscsak nevettem, és Kálmán, a maga döcögő módján velem nevetett.
- Először is: nem nonszensz, hanem képtelenség. Aztán meg, ki tudja? Csónaki Zsombor nem hétköznapi ember. Meg kellene ismerned. – Elpakolta a cigarettapapírt és a dohányt; szedelőzködni kezdett. – Na, menjünk!

